

Agnieszka Dalecka
Mariusz Michalski

PRAWNE ASPEKTY CZYNNOŚCI PRZESZUKANIA

Przeszukanie jest czynnością procesową, której celem jest wykrycie, zatrzymanie albo przymusowe doprowadzenie osoby podejrzanej, a także znalezienie rzeczy mogących stanowić dowód w sprawie lub podlegających zajęciu w postępowaniu karnym. Przeszukanie może dotyczyć pomieszczeń i innych miejsc, jeżeli istnieją uzasadnione podstawy do przypuszczenia, że osoba podejrzana lub wymienione rzeczy tam się znajdują.

Zgodnie z art. 50 konstytucji zapewnia się nienaruszalność mieszkania, uznając, że przeszukanie mieszkania, pomieszczenia lub pojazdu może nastąpić jedynie w przypadkach określonych w ustawie i w sposób w niej określony.¹

Czynności przeszukania może dokonać prokurator albo na polecenie sądu lub prokuratora policja, a w wypadkach wskazanych w ustawie – także inny organ, między innymi – Centralne Biuro Antykorupcyjne², Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego³, Straż Graniczna⁴, Straż Leśna⁵, Państwowa Straż Rybacka⁶.

Przeszukanie lub zatrzymanie rzeczy powinno być dokonane zgodnie z celem tej czynności, z zachowaniem umiaru i poszanowania godności osób, których ta czynność dotyczy, oraz bez wyrządzania niepotrzebnych szkód i dolegliwości.

---

¹ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483).

² Art.14 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 9 czerwca 2006 r. o Centralnym Biurze Antykorupcyjnym (Dz.U. z 2006 r. Nr 104, poz. 708).

³ Art. 23 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 24 maja 2002 r. o Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Agencji Wywiadu (Dz.U. z 2010 r. Nr 29, poz. 154 – tekst jednolity).

⁴ Art. 11 ust. 1 pkt 6 ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz.U. z 2005 r. Nr 234, poz. 1997).

⁵ Art. 47 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz.U. z 2011 r. Nr 12, poz. 59 - tekst jednolity).

⁶ Art. 23 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 18 kwietnia 1985 r. o rybactwie śródlądowym (Dz.U. z 2009 r. Nr 189, poz. 1471).

Organem uprawnionym do zarządzenia przeszukania są prokurator lub sąd. Decyzja o jego zarządzeniu przybiera formę postanowienia. W postanowieniu należy podać cel przeszukania, ze wskazaniem w miarę możliwości przedmiotów, które mają być znalezione i zatrzymane, imię, nazwisko i adres osoby, ewentualnie nazwę i adres instytucji, u której ma ono być przeprowadzone, oraz organ, któremu tę czynność zlecono (§ 175 Regulaminu wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury⁷).

Przeszukanie rozpoczyna się od okazania osobie, u której ma być przeprowadzone, postanowienia sądu lub prokuratora. Zgodnie z art. 220 § 3 kpk, w wypadkach nie cierpiących zwłoki, jeżeli postanowienie sądu lub prokuratora nie mogło zostać wydane, organ dokonujący przeszukania okazuje nakaz kierownika swojej jednostki lub legitymację służbową, a następnie zwraca się niezwłocznie do sądu lub prokuratora o zatwierdzenie przeszukania. Postanowienie sądu lub prokuratora w przedmiocie zatwierdzenia należy doręczyć osobie, u której dokonano przeszukania, w terminie siedmiu dni od daty czynności na zgłoszone do protokołu żądanie tej osoby. O prawie zgłoszenia żądania należy ją pouczyć.

Przed wydaniem postanowienia o zatwierdzeniu przeszukania sąd lub prokurator powinien sprawdzić, czy zostało ono przeprowadzone i udokumentowane zgodnie z przepisami kpk, a w szczególności czy istniały ustawowe przesłanki dla dokonania przeszukania, wystąpił wypadek nie cierpiący zwłoki, uniemożliwiający uzyskanie polecenia sądu lub prokuratora, czy przed rozpoczęciem przeszukania wezwano do dobrowolnego wydania przedmiotów, prawidłowo sporządzono protokół przeszukania, a zwłaszcza czy zawiera oznaczenie miejsca oraz czas rozpoczęcia i zakończenia czynności, określenie pomieszczeń i innych miejsc lub rzeczy objętych przeszukaniem, a w odniesieniu do osoby - jej dane osobowe, wskazanie osób uczestniczących w czynności, wyszczególnienie i opis przedmiotów dobrowolnie wydanych lub znalezionych oraz określenie sposobu zabezpieczenia przedmiotów (§ 174 Regulaminu wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury⁸).

Przeszukanie może być przeprowadzone o każdej porze dnia i nocy. Ustawa przewiduje ograniczenia w tym względzie w zakresie pomieszczeń zamieszkałych, w których przeszukania można dokonać w porze nocnej tylko w wypadkach nie cierpiących zwłoki. Za porę nocną uważa się czas od godziny 22 do 6. Jednakże w porze nocnej można przeszukać lokale dostępne w tym czasie dla

⁷ Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 marca 2010 r. - Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (Dz.U. z 2010 r. Nr 49, poz. 296).

⁸ Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 marca 2010 r. - Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury (Dz.U. z 2010 r. Nr 49, poz. 296).

nieokreślonej liczby osób albo służące do przechowywania przedmiotów. Przeszukanie rozpoczęte za dnia można prowadzić nadal mimo nastania pory nocnej.

Pomieszczeniami zamieszkanymi są te, w których stale lub okresowo ktoś przebywa. Takim pomieszczeniem jest pokój hotelowy, ale nie jest nim poczekalnia dworca kolejowego, sala kinowa.⁹

Przy rozpoczęciu przeszukania pomieszczenia lub miejsca zamkniętego, należącego do instytucji państwowej lub samorządowej, należy o zamierzonym przeszukaniu zawiadomić kierownika tej instytucji lub jego zastępcę albo organ nadrzędny i dopuścić ich do udziału w czynności. Natomiast przeszukanie pomieszczenia zajętego przez wojsko może nastąpić jedynie w obecności dowódcy lub osoby przez niego wyznaczonej.

Przeszukania osoby i odzieży na niej należy dokonywać w miarę możliwości za pośrednictwem osoby tej samej płci. Nie oznacza to bezwzględnego nakazu, by przeszukujący był tej samej płci co przeszukiwany, jednakże taka właśnie powinna być zasada podyktowana chęcią oszczędzenia przykrych sytuacji osobie przeszukiwanej. Dokonanie przeszukania przez osobę płci przeciwnej może być podyktowane podjęciem czynności niecierpiących zwłoki, a więc niebezpieczeństwem utraty dowodów.

Po okazaniu postanowienia prokuratora lub sądu bądź też nakazu kierownika jednostki lub legitymacji służbowej dokonującego przeszukania osobę, u której ma nastąpić przeszukanie, należy przed rozpoczęciem czynności zawiadomić o jej celu i wezwać do wydania poszukiwanych przedmiotów. Gdy osoba podejrzana wyda te przedmioty, przeszukanie staje się bezcelowe, natomiast, gdy odmówi – przystępuje się do czynności przeszukania. Do organu dokonującego czynności należy ocena, czy pomimo wydania przedmiotów konieczne jest przystąpienie do czynności przeszukania. Funkcjonariusze winni przystąpić do przeszukania, gdy istnieje uzasadniona podstawa do przypuszczenia, że poza wydanymi rzeczami w pomieszczeniu znajdują się inne rzeczy mogące stanowić dowód w sprawie lub podlegające zajęciu w postępowaniu karnym.¹⁰ Podczas przeszukania pomieszczeń ma prawo być obecny gospodarz lokalu oraz osoba przybrana przez prowadzącego czynność. Ponadto może być obecna osoba wskazana przez tego, u kogo dokonuje się przeszukania, jeżeli nie uniemożliwia to przeszukania albo nie utrudnia go w istotny sposób. Jeżeli przy przeszukaniu nie ma na miejscu gospodarza lokalu, należy do przeszukania przywołać przynajmniej jednego dorosłego domownika lub sąsiada.

Zgodnie z art. 225 kpk, jeżeli kierownik instytucji państwowej lub samorządowej albo też osoba, u której dokonano zatrzymania rzeczy lub u której

⁹ Z. Młynarczyk, *Przeszukanie i odebranie przedmiotów w postępowaniu karnym*, Prokuratura i Prawo nr 4, 1996, s. 100.

¹⁰ Odmiennie - Z. Gostyński (red.), *Komentarz do art. 224 kodeksu postępowania karnego*, LEX.

przeprowadza się przeszukanie, oświadczy, że wydane lub znalezione przy przeszukaniu pismo lub inny dokument zawiera informacje niejawne, tajemnicę zawodową lub inną chronioną ustawą albo ma charakter osobisty, organ przeprowadzający czynność przekazuje niezwłocznie pismo lub inny dokument bez jego odczytania prokuratorowi lub sądowi w opieczętowanym opakowaniu. Dla przyjęcia, że dokumenty lub pisma mają wspomniany charakter, wystarczające jest oświadczenie kierownika instytucji państwowej lub samorządowej albo osoby, u której dokonano zatrzymania rzeczy lub przeprowadzono przeszukanie. Organ przeprowadzający tę czynność nie ma prawa sprawdzania wiarygodności oświadczenia, więc nie może zapoznać się z treścią tego pisma lub dokumentu. Powyższy tryb nie dotyczy pism lub innych dokumentów, które zawierają informacje niejawne o klauzuli „zastrzeżone” lub „poufne” albo dotyczą tajemnicy zawodowej lub innej chronionej ustawą, jeżeli ich posiadaczem jest osoba podejrzana o popełnienie przestępstwa, i do pism lub innych dokumentów o charakterze osobistym, których jest ona posiadaczem, autorem lub adresatem.

W sposób szczególnie uregulowana została w kodeksie kwestia dokumentów dotyczących okoliczności związanych z wykonywaniem funkcji obrońcy. Jeżeli obrońca lub inna osoba, od której żąda się wydania rzeczy lub u której dokonuje się przeszukania, oświadczy, że wydane lub znalezione w toku przeszukania pisma lub inne dokumenty obejmują okoliczności związane z wykonywaniem funkcji obrońcy, organ dokonujący czynności pozostawia te dokumenty wymienionej osobie bez zapoznawania się z ich treścią lub wyglądem. Jeżeli jednak oświadczenie osoby nie będącej obrońcą budzi wątpliwości, organ dokonujący czynności przekazuje te dokumenty niezwłocznie bez ich odczytania w opieczętowanym opakowaniu sądowi, który po zapoznaniu się z dokumentami zwraca je w całości lub w części osobie, od której je zabrano, albo wydaje postanowienie o ich zatrzymaniu dla celów postępowania.

Wydaną, odebraną lub znaną w toku przeszukania dokumentację psychiatryczną organ przeprowadzający czynność przekazuje niezwłocznie, bez jego odczytania, sądowi lub prokuratorowi.

Przedmioty wydane lub znalezione w czasie przeszukania należy po dokonaniu oględzin, sporządzeniu spisu i opisu zabrać albo oddać na przechowanie osobie godnej zaufania z zaznaczeniem obowiązku przedstawienia na każde żądanie organu prowadzącego postępowanie. Tak samo należy postąpić ze znalezionymi w czasie przeszukania przedmiotami mogącymi stanowić dowód innego przestępstwa, podlegającymi przypadkowi lub których posiadanie jest zabronione. Osobom zainteresowanym należy natychmiast wręczyć pokwitowanie stwierdzające, jakie przedmioty i przez kogo zostały zatrzymane.

Osobą godną zaufania nie może być sam podejrzany lub oskarżony w sprawie, w której dokonano zajęcia przedmiotu. Zbycie przedmiotu, mogącego stanowić dowód w sprawie, przez osobę godną zaufania, której przedmiot

ten oddano na przechowanie, stanowi zachowanie penalizowane w art. 300 § 2 kk.¹¹

Z przeszukania organ prowadzący czynność sporządza protokół, który oprócz wymagań ogólnych, wskazanych w art. 148 kpk, powinien zawierać oznaczenie sprawy, z którą zatrzymanie rzeczy lub przeszukanie ma związek, oraz podanie dokładnej godziny rozpoczęcia i zakończenia czynności, dokładną listę zatrzymanych rzeczy i w miarę potrzeby ich opis, a nadto wskazanie polecenia sądu lub prokuratora. Jeżeli polecenie nie zostało uprzednio wydane, zamieszcza się w protokole wzmiankę o poinformowaniu osoby, u której czynność przeprowadzono, że na jej wniosek otrzyma postanowienie w przedmiocie zatwierdzenia czynności.

Jeżeli zatrzymanie rzeczy lub przeszukanie nastąpiło bez uprzedniego polecenia sądu lub prokuratora, a w ciągu siedmiu dni od dnia czynności nie nastąpiło jej zatwierdzenie, należy niezwłocznie zwrócić zatrzymane rzeczy osobie uprawnionej. Wyjątkiem jest sytuacja, w której osoba dobrowolnie wydała rzeczy i nie złożyła wniosku o sporządzenie i doręczenie postanowienia sądu lub prokuratora o zatwierdzeniu ich zatrzymania.

Należy również zwrócić osobie uprawnionej zatrzymane rzeczy niezwłocznie po stwierdzeniu ich zbędności dla postępowania karnego. Jeżeli wyniknie spór co do własności rzeczy, a nie ma dostatecznych danych do niezwłocznego rozstrzygnięcia, odsyła się osoby zainteresowane na drogę procesu cywilnego. Rzeczy, których posiadanie jest zabronione, przekazuje się właściwemu urzędowi lub instytucji.

Zgodnie z art. 236 kpk na postanowienie dotyczące przeszukania, zatrzymania rzeczy i w przedmiocie dowodów rzeczowych oraz na inne czynności przysługuje zażalenie osobom, których prawa zostały naruszone – zażalenie na postanowienie wydane lub czynność dokonaną w postępowaniu przygotowawczym rozpoznaje sąd rejonowy, w którego okręgu toczy się postępowanie.

---

¹¹ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 listopada 2002 r., II KKN 121/01, niepubl, cyt. za: K.T. Boratyńska, A. Górski, A. Sakowicz, A. Ważny, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2007, s. 488.